

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Јелене Марић.

Одлуком Наставно и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-522//2-8.1. од 26.05.2020. године, именовани су чланови Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Јелене Марић под насловом:

ОТВОРЕНИ ПРОСТОРИ КАО ЧИНИОЦИ КВАЛИТЕТА БОРАВКА У ЗДРАВСТВЕНИМ КОМПЛЕКСИМА

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат је школске 2013/2014. године уписао студијски програм Докторских академских студија Архитектура и урбанизам (усмерена настава и ужа научна област истраживања: урбанизам).

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), а у вези са чланом 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 23. децембра 2019. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 30. децембра 2019. године, донело одлуку број 01-2926/2-17.4 којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата Јелене Д. Марић, мастер инжењера архитектуре, под насловом „Отворени простори као чиниоци квалитета боравка у здравственим комплексима“, у саставу:

- др Владан Ђокић ментор
редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Зоран Ђукановић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Јелена Живковић, члан Комисије

- ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Бисерка Митровић, члан Комисије ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Драган Динчић, члан Комисије редовни професор Војно Медицинске Академије

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), члана 30. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 11. фебруара 2020. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној 18. марта 2020. године, донело одлуку број 01-415/2-7.4 да се Јелени Д. Марић, мастер инжењеру архитектуре одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Отворени простори као чиниоци квалитета боравка у здравственим комплексима“ и да се за ментора именује проф. др Владан Ђокић.

Именованој је одлуком Наставно и научно-уметничког већа Архитектонског факултета бр. 01-1921/2-9.12 од 16.09.2019. године, одобрен продужетак рока за годину дана, односно до 30. септембра 2020. године.

Априла 2020. године, завршену докторску дисертацију кандидат је, уз сагласност ментора, предао на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен АФ”, бр.119/18), члана 34. Правилника о докторским академским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 27.05.2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 26.05.2020. године, донело одлуку број 01-522/2-8.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата „Отворени простори као чиниоци квалитета боравка у здравственим комплексима“, у саставу:

- др Владан Ђокић ментор редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Зоран Ђукановић, члан Комисије ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Јелена Живковић, члан Комисије ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Бисерка Митровић, члан Комисије ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Драган Динчић, члан Комисије редовни професор Војно Медицинске Академије

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура и урбанизам* и ужој научној области *Урбанизам*, за које је Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Владан Ђокић, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Списак радова који квалификују проф. др Владана Ђокића за ментора докторске дисертације:

- Vladan Djokic, Jelena Ristic Trajkovic, Danilo Furundzic, Verica Krstic, Danica Stojiljkovic, „Urban garden as lived space: Informal gardening practices and dwelling culture in socialist and post-socialist Belgrade“, *Urban Forestry & Urban Greening*, Vol. 30, pp. 247-259, 1618-8667, 2018.
- Ivan Simic, Aleksandra Stupar, Vladan Djokic, „Building the Green Infrastructure of Belgrade: The Importance of Community Greening“, *Sustainability*, 9(7), 1183, pp. 1 - 16, 2071-1050, 2017.

- Vladan Djokic, Jelena Ristic Trajkovic, Verica Krstic, „An Environmental Critique: Impact of Socialist Ideology on Ecological and Cultural Sensitivity of Belgrade Large Scale Residential Settlements“, *Sustainability*, 8(9), 914, pp. 1 - 23, 2071-1050, 2016.
- Jelena Gucevic, Dragana Milicevic, Olivera Vasovic, Vladan Djokic, „Creation of Land Fund for the Purpose of Land Management in the Republic of Serbia“, *Survey Review*, Vol. 48, 346, pp. 31 - 39, 0039-6265, 2016
- Goran Mickovski, Vladan Djokic, „Okružni ured za osiguranje radnika u Skopju arhitekta Drage Iblera, 1934“, *Prostor*, Vol. 23, No. 1 , pp. 83 - 95, 1330-0652. 2015.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидат Јелена Марић рођена је у Београду, где је завршила основну школу и гимназију. Архитектонски факултет Универзитета у Београду уписује 2008. године, где завршава Основне академске студије (2011) и Мастер академске студије архитектуре—смер Урбанизам (2013), када уписује докторске студије архитектуре. Положила је све испите предвиђене наставним планом и програмом и остварила услов за пријаву и израду докторске дисертације.

Од 2012. – 2014. године ради као сарадник у настави, а од 2014. године као асистент на Департману за Урбанизам Архитектонског факултета, где учествује у реализацији радионица, изложби и пројеката у оквиру Архитектонског факултета. Рад у настави препознат је кроз специјалне награде и признања за рад са студентима. Члан је неколико факултетских комисија и обављала је функцију секретара департмана.

Научно истраживачким радом бави се од 2014. године, од када је учествовала на више националних и међународних конференција као излагач или члан организационог одбора. Објављује радове из области отворених простора, здравства и урбане обнове градова. Као предавач учествовала је у програму ERASMUS+ на два факултета у Пољској (Технички Универзитет у Гдањску (Politechnika Gdańska) и Универзитет за примењене науке у Сопоту (Сороска Szkoła Wyższa)). Тренутно у својству истраживача учествује на четири научно-истраживачка пројекта: „Comprehensive Urban Governance“ Project [2019-2020], No SAMRS/2019/ZB/1/2. Slovak Aid програм, Словачки технички универзитет (Slovak University of Technology); „CREATIVE DANUBE: Innovative Teaching for Inclusive Development in Small and Medium-Sized Danubian Cities“ Project [2019-2022], Erasmus+ KA203 програм сарадње. ("Ion Mincu" University of Architecture and Urbanism), Букурешт, Румунија; CA18204 „Dynamics of placemaking and digitization in Europe’s cities“ [2019-2023]. COST EU Action, Хумболтов универзитет у Берлину (Humboldt University of Berlin), Немачка; DANube Urban Brand – a regional network building through tourism and education to strengthen the “Danube” cultural identity and solidarity – DANUrB“ [2017-2019]. INTERREG - Danube програм прекограничне сарадње; Будимпештански универзитет технологије и економије (Budapest University of Technology and Economics), Мађарска.

Радам у пракси бави се од 2013. године и учествује у изради архитектонско урбанистичких пројеката, студија и конкурса. Од 2019. године на Институту за Архитектуру и Урбанизам Србије учествује у реализацији послова из области

архитектуре, урбанизма и просторног планирања и члан је Експертске Комисије за оцену студија изводљивости за све капиталне инвестиције на територији града Београда.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација под насловом „Отворени простори као чиниоци квалитета боравка у здравственим комплексима“ има укупно 188 страна. Основни текст дисертације је подељен у четири основна поглавља и броји 157 страна. У дисертацији је коришћено укупно 294 референци које су наведене након основног текста, од чега 14 референци које се односе на законе, подзаконске акте, стратегије и извештаје, планове (урбанистичке и просторне) и развојне докуменате и прописе, а 18 референци које се односе на документацију институција и приручнике, као и 5 веб извора. На крају дисертације дат је попис додатних прилога (анкетни лист коришћен у истраживању), 75 фотографија и 95 табела.

Испред основног текста дисертације налази се предговор, сажетак на српском и енглеском језику, детаљан садржај и попис скраћеница и ознака. У завршном делу дисертације налази се попис прилога, биографија аутора и пратеће изјаве.

САДРЖАЈ

Сажетак

Abstract

УВОД

Уводне напомене – предмет и проблем истраживања

Основна истраживачка питања

Циљеви и задаци истраживања

Полазне хипотезе истраживања

Научне методе истраживања

Генерална структура докторске дисертације

1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

1.1. Квалитет боравка у здравственим комплексима

1.1.1. Здравље и благостање – дефиниција појма и концепт „здрав град”

1.1.2. Здравствени комплекси

1.1.2.1 Функционалне и просторне карактеристике здравствених комплекса

1.1.2.2 Урбани дизајн здравствених комплекса

1.1.2.3 Квалитет боравка корисника у здравственим комплексима

1.2 Квалитет боравка у отвореним просторима

1.2.1 Природне карактеристике отворених простора

1.2.2 Изграђене карактеристике – дизајн отворених простора

1.2.3 Утицај отворених простора на квалитет боравка - Психологија окружења

1.3 Утицај отворених простора здравства на квалитет боравка у здравственим комплексима

1.3.2 Уређење и дизајн отворених простора здравства

1.3.3 Значај отворених простора здравства за квалитет боравка у здравственим комплексима

2 МЕТОДОЛОГИЈА

2.1 Приказ методолошког поступка, метода и техника истраживања

- 2.2 Утврђивање критеријума за одабир студије вишеструког случаја
- 2.3 Формирање методолошког апарата
 - 2.3.1 Методе и технике прикупљања података
 - 2.3.2 Дефинисање критеријума и индикатора
 - 2.3.3 Метода анкете и интервјуа
 - 2.3.4 Обједињени приказ методолошког апарата

3 СТУДИЈА ВИШЕСТРУКОГ СЛУЧАЈА

- 3.1 Отворени простори здравства на територији Београда
- 3.2 Приказ појединачних студија случаја
 - 3.2.1 Клинички центар Србије
 - 3.2.1.1 Функционалне и просторне карактеристике
 - 3.2.1.2 Природне и изграђене карактеристике
 - 3.2.1.3 Понашање корисника
 - 3.2.1.4 Мишљење корисника – статистички приказ резултата анкете
 - 3.2.1.5 Мишљење корисника – резултати интервјуа
 - 3.2.2 Војномедицинска академија –
 - 3.2.2.1 Функционалне и просторне карактеристике
 - 3.2.2.2 Природне и изграђене карактеристике
 - 3.2.2.3 Понашање корисника
 - 3.2.2.4 Мишљење корисника – статистички приказ резултата анкете
 - 3.2.2.5 Мишљење корисника – резултати интервјуа
 - 3.2.3 Клиничко-болнички центар „Бежанијска коса”
 - 3.2.3.1 Функционалне и просторне карактеристике
 - 3.2.3.2 Природне и изграђене карактеристике
 - 3.2.3.3 Понашање корисника
 - 3.2.3.4 Мишљење корисника – статистички приказ резултата анкете
 - 3.2.3.5 Мишљење корисника – резултати интервјуа
- 3.3 Мишљење корисника – генерални приказ резултата анкете
- 3.4 Упоредна анализа здравствених комплекса
- 3.5 Дефинисање препорука и смерница за уређење отворених простора здравства

4 ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРАВЦИ ДАЉИХ ИСТРАЖИВАЊА

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЗИ

СКРАЋЕНИЦЕ И ОЗНАКЕ

ПОПИС СЛИКА

ПОПИС ТАБЕЛА

ИЗЈАВЕ

БИОГРАФИЈА

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Истраживање се састоји из пет целина-поглавља: 1) Концептуални оквир, уводни део; 2) Теорисјки оквир – испитивање теоријских начела, концепата и модела; 3) Оперативни оквир: утврђивање критеријума и формирање модела за студију вишеструког случаја; 4)

Аналитички оквир – анализа студије случаја; 5) Синтеза истраживања, сумирање и анализа резултата.

(1) У уводном сегменту се излажу основни елементи, како би се сагледао концепт истраживања: предмет, проблем, хипотезе, циљеви и задаци истраживања, досадашња истраживања и литература, методолошки оквир, процена научне оправданости и очекивани резултати истраживања.

(2) У другом сегменту се излаже теоријски оквир, где се дефинишу основни појмови и концепти који су неопходни, пре свега за разумевање, а онда и за даље истраживање тематике квалитета боравка у отвореним просторима здравства. Најпре се дефинише концепт квалитета боравка, односно концепти квалитета боравка у здравственим комплексима, са фокусом на просторне критеријуме квалитета боравка. Потом се дефинишу позитивни утицаји боравка у отвореним просторима, закључно са истраживањем директно везаним за тематику ОПЗ.

(3) У трећем сегменту се дефинише оперативни оквир, утврђују се критеријуми и формирају модели за студију вишеструког случаја. Утврђују се критеријуми за одабир студија случаја, дефинишу се кључни корисници који ће учествовати у истраживању, као и целокупан методолошки апарат.

(4) У четвртном сегменту се дефинише аналитички оквир и спроводи се, односно приказује, анализа три одабране студије случаја. Приказује се синтеза истраживања, сумирање и анализа резултата добијених анализом, као и закључна разматрања, која прате свако поглавље и потпоглавље. У овом сегменту се дефинишу препоруке и смернице за урбани дизајн ОПЗ.

(5) Последње, шесто поглавље представља закључна разматрања, која су обухватила кратак приказ истраживања и закључке изведене из претходних поглавља, као и генерални закључак истраживања и проверу постављених хипотеза, затим приказ научног и практичног доприноса. На крају су дата ограничења истраживања и смернице за будућа истраживања, којима се ова тема може додатно унапредити и надоградити. На крају рада се налази детаљан списак извора и литературе, слика и табела, као и анкетни лист коришћен у истраживању.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У докторској дисертацији кандидат Јелена Марић је остварила значајан научни допринос у ужој научној области *урбанизам*. Основна тема која је обрађивана у оквиру ове докторске дисертације јесте актуелна и оригинална, како у међународној, тако и у националној научно-истраживачкој пракси и приказује јединствено истраживање на територији Београда. Предмет рада представљају отворени простори здравства, за потребе ове тезе дефинисани као целокупан отворени урбани простор у оквиру једног здравственог комплекса. Теза се бавила анализом утицаја ових простора на квалитет боравка свих корисника у здравственим комплексима. Како у научној пракси постоји недостатак студија које указују на вишеструки значај ових простора, иницијални проблем који је покренуо истраживање јесте маргинализован статус ових простора у науци и пракси, са посебним освртом на стање у Београду, Србији, где не постоји систематско праћење утицаја и значаја отворених простора здравства, а нарочито изостају политике и стратегије које дефинишу уређење, односно дизајн ових простора.

Посматрано у целини, оригиналност и савременост истраживања је заснована и на примени савремених научних метода и техника у истраживању на тему: здравља и благостања;

здравствених комплекса; отворених простора и отворених простора здравства. Потребно је поменути још и оригиналност дисертације којом су посебно дефинисани појмови који до сада на овај начин третирају у домаћој и међународној научној пракси. Пре свега, мисли се на дефинисање појма квалитета боравка са аспекта здравља и благостања коринсика, а затим и дефинисање појма квалитета боравка у специфичном простору као што су то здравствени комплекси. Практична димензија рада се огледа у дефинисању скупа смерница и препорука за дизајн отворених простора здравства у циљу постизања вишег квалитета боравка у здравственим комплексима.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је оквиру докторске дисертације користила обимну литературу и разноврсне примарне и секундарне изворе, у складу са предметом рада и темама обрађиваним у дисертацији. Од примарних библиографских извора коришћени су: архивска грађа, законска регулатива: уредбе, одлуке, правилници, стратегије и планска документација, декларације и конвенције. Секундарне изворе обрађиване у овом раду чине: постојеће научно-истраживачке студије, теоријски записи, дискусије и запажања дата кроз научне чланке, публикације, монографије, докторске дисертације, новинске чланке, итд. Као основни и најзначајнији примарни и секундарни извори коришћени у истраживању издвајају се:

Примарни извори:

- Закон о јавном здрављу. (2016). Службени гласник РС 15/2016.
- Закон о здравственом осигурању. (2019). Сл. гласник РС 25/2019.
- Закон о здравственој заштити. (2019). Сл. гласник РС 25/2019.
- План развоја здравствене заштите Републике Србије. (2010). Сл. гласник РС 88/2010.
- Правилник о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе. Сл. гласник РС 43/2006, 112/2009, 50/2010, 79/2011, 10/2012 - др. правилник, 119/2012 - др. правилник, 22/2013, 16/2018.
- Правилник о условима и начину унутрашње организације здравствених установа. (2014). Сл. гласник РС 43/2006, 126/2014.
- Правилник о номенклатури здравствених услуга на секундарном и терцијалном нивоу здравствене заштите. (2019). Сл. гласник РС 2/2019, 15/2019.
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018 – 2026. године. (2018). Сл. гласник РС 61/2018.
- Уредба о плану мреже здравствених установа. Сл. гласник РС 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр., 13/2018, 15/2018.
-

Међународни стратешки документи, стандарди и други документи:

- EUROPEAN UNION. (2015). *Towards an EU Research and Innovation policy agenda for Nature-Based Solutions & Re-Naturing Cities. Final Report of the Horizon 2020 Expert Group on 'Nature-Based Solutions and Re-Naturing Cities'*. Luxembourg: Directorate-General for Research and Innovation.
- NHS Confederation (2010). *Feeling better? Improving patient experience in hospital*. London: NHS Confederation.
- WHO (World Health Organization). (1986). *Ottawa charter for health promotion*. Retrieved from <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>
- WHO. (World Health Organization). (2010b). *Parma declaration on Environment and Health. Fifth Ministerial Conference on Environment and Health "Protecting children's health in a changing environment"*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- WHO. (World Health Organization). (2010d). *Urban Planning, Environment and Health: From Evidence to Policy Action. Meeting Report*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- WHO. (World Health Organization). (2012). *Action plan for implementation of the European strategy for the prevention and control of noncommunicable diseases 2012–2016*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- WHO (World Health Organization). (2016a). *Urban green spaces and health: a review of evidence*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

- WHO (World Health Organization). (2017a). *Urban green space interventions and health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- WHO (World Health Organization). (2017b). *Urban green spaces: a brief for action*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- WHO (World Health Organization). (2018). *Belfast charter for healthy cities*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Секундарни извори:

- Beretić, N. (2016). Healing environments design. In Giofrè, F. and Đukanović, Z. (Eds.). *Health spaces: hospital outdoor environment* (pp. 96-125). Florence: TESIS University of Florence.
- Božović-Stamenović, R. (1997). *O prostorima lečenja : centri drevne nege*. Beograd : Zadužbina Andrejević.
- Božović-Stamenović, R. (2009). Prostor koji leče - nov koncept u projektovanju našeg vizuelnog okruženja. *Build magazin*, 4 (48-51).
- Velarde, M. D., Fry, G. and Tveit, M. (2007). Health effects of viewing landscapes-Landscape types in environmental psychology. *Urban Forestry & Urban Greening*, 199–212. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2007.07.001>
- Giofrè, F. and Đukanović, Z. (Eds.). (2016). *Health spaces: hospital outdoor environment*. Florence: TESIS University of Florence.
- De Vries, S. (2010). Nearby nature and human health: Looking at the mechanisms and their implications. In: W.Thompson, P. Aspinnall and S. Bell. (Eds.) *Innovative Approaches to Researching Landscape and Health*. Abingdon: Routledge.
- De Vries, S., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P. and Spreeuwenberg, P.(2003). Natural environments – healthy environments? An exploratory analysis of the relationship between greenspace and health. *Environment and Planning A*, 35, 1717-1731.
- Đukanović, Z., Marić, J. and Giofrè, F. (2017). Evaluation of hospital outdoor spaces through users' participation analysis. *Facta universitatis - series: Architecture and Civil Engineering*, 15(1), 73-84.
- Kaplan, R. and Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Lynch, Kevin. (1960). *The Image of The City*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Kolcaba, K. (2003). *Comfort theory and practice: a vision for holistic health care and research*. New York: Springer.
- Marcus Cooper, C. (2007). Healing gardens in hospitals. Interdisciplinary Design and Research e-Journal Retrieved from https://intogreen.nl/wp-content/uploads/2017/07/cooper_marcus.pdf
- Marcus Cooper, C. and Barnes, M. (1995). *Gardens in healthcare facilities: uses, therapeutic benefits, and design recommendations*. Martinez, CA: Center for Health Design.
- Marcus Cooper, C. and Barnes, M. (Eds.). (1999). *Healing gardens: therapeutic benefits and design recommendations*. New York: Wiley.
- Marcus Cooper, C. and Francis, C. (1997): *People Place: Design Guidelines for Urban Open Space*. New York: John Wiley & Sons.
- Marcus Cooper, C. and Sachs, N. A. (2014). *Therapeutic landscapes an evidence-based approach to designing healing gardens and restorative outdoor spaces*. Hoboken. New York: Wiley.
- Ulrich, R. S. (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. In: I. Altman and J. F. Wohlwill (Eds.) *Human behavior & environment: advances in theory & research*. New York: Plenum.
- Ulrich, R. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *Science* 224(4647), 420. <https://doi.org/10.1126/science.6143402>
- Ulrich, R. S. (1993). Biophilia, biophobia, and natural landscapes. In S. Kellert and E. Wilson (Eds.). *The biophilia hypothesis* (pp. 73–137). Washington: Island Press.
- Ulrich, R. S. (2001). Effects of Healthcare Environmental Design on Medical Outcomes. *Proceedings of the Second International Conference on Design and Health, Stockholm, Sweden*. Retrieved from <http://www.capch.org/wp-content/uploads/2012/10/Roger-Ulrich-WCDH2000.pdf>
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. and Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environment. *Journal of Environmental Psychology*, 11, 201-230.
- Ulrich, R. S., Zimring, C., Quan, X., Joseph, A. and Choudhary, R. (2004). *Role of the Physical Environment in the Hospital of the 21st Century*. Concord: The Center for Health Design.

Карактер дисертације је условио коришћење обимне савремене литературе из неколико научних области. Кључни аутори су издвојени према целинама истраживања, онако како их кандидат препознаје и наводи у свом раду. Због специфичности и интердисциплинарног карактера овог рада, многи од наведених извора имају практичан утицај на различита поља

предметног истраживања, те су стога навођени више пута у различитим проблемским контекстима.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

У оквиру рада на докторској дисертацији кандидаткиња Јелена Марић је применила више истраживачких метода у циљу провере заснованости постављених научних хипотеза. Матичне научне области истраживања су архитектура и урбанизам, али се због интердисциплинарне природе предмета рада, истраживање ослања и на сазнања из других научних области, првенствено оних из домена психологије окружења, социјалне медицине и здравствене заштите. У циљу провере постављених хипотеза, комбиновано је више научних методолошких поступака. Обзиром да је тема квалитета боравка комплексна и специфична категорија која зависи од објективних фактора, односно просторних карактеристика, али и субјективних фактора, субјективног осећаја и задовољства корисника, за потребе овог рада развијен је јединствени интегрални методолошки апарат, који се базира на комбинацији квантитативних и квалитативних метода, као и на комбинацији теоријског и емпиријског истраживања. Основни фокус истраживања, који чини додатни квалитет овог рада јесте у примени сложене методе анкете и интервјуа, као и савремених процеса за статистичку обраду података. Главни корпус истраживања базирао се на методи студије вишеструког случаја. У емпиријском делу истраживања користиле су се методе: експертске опсервације просторних карактеристика и посматрање корисника, у комбинацији са директним испитивањем релевантних саговорника методом анкете и интервјуа. Одабране три студије случаја анализирале су кроз примену дефинисаног методолошког апарата. Након спроведеног истраживања, уследила је фаза рада која подразумева упоредну анализу резултата за све три одабране студије случаја, као и интерпетацију тих резултата и проверу постављених хипотеза. Ови подаци су даље методом генерализације преведени у опште применљиве принципе и обрасце урбаног дизајна у локалном контексту, односно развијене су препоруке за унапређење постојећег дизајна ОПЗ.

Метод који је примењен на целокупан истраживачки рад је метод аналитичко-синтетички и метод логичке аргументације. Наведен методолошки приступ је у складу са постављеним хипотезама, дефинисаним циљевима и задацима истраживања.

3.4. Применљивост остварених резултата

Обзиром на актуелност теме дисертације и мањак истраживања отворених простора здравства на територији Београда и Србије, резултати анализа спроведених у докторској дисертацији могу имати широку будућу примену:

- као основа за нова научна истраживања у области урбанизма, урбаног дизајна и архитектуре у контексту отворених простора здравства;
- као основа за нова научна истраживања у области квалитета боравка у здравственим комплексима;
- као полазиште за нова научна истраживања о моделима понашања корисника у отвореним просторима здравства.
- као база за нова научна истраживања у домену психологије и социологије који се бави утицајем отворених простора на квалитет боравка корисника;
- у контексту могућег унапређења праксе урбанистичког планирања у дефинисању стандарда и норми области отворених простора здравства, а везано за урбани дизајн и архитектонско пројектовање, као и у дефинисањеу подзаконских акти у које би се уврстили отворени простори здравства;
- као полажиште за дефинисање квантитативних норматива и стандарда, како би се установило које су то минималне површине отворених простора у оквиру здравствених комплекса које могу постићи жељене позитивне ефекте на кориснике.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација показује да кандидат поседује способност за самосталан научно-истраживачки рад, што се огледа у консултовању широког дијапазона релевантне литературе и повезивању знања из различитих области архитектуре и урбанизма, урбаног дизајна, као и из области психологије окружења, социјалне медицине и здравствене заштите. Кандидат Јелена Марић успешно је препознала проблем истраживања и показала да влада вештинама употребе разноврсних научних метода истраживања, које су специфичне за наведене области.

Праћењем рада кандидата кроз процес израде дисертације посебно су препознате способности управљања самом структуром истраживања, као и способности за логичко закључивање и развијање самосталног мишљења у односу на добијене налазе, односно успешно спровођење синтезе и интерпретације резултата истраживања.

На основу детаљног увида у дисертацију, Комисија констатује да кандидат Јелена Марић поседује потребна знања и вештине за успешно бављење научним радом у области теорије архитектуре и урбанизма. Способност кандидата за самосталан научни рад огледа се и у објављеним научним радовима у научним монографијама, зборницима међународних и националних научних конференција, а као један од најзначајнијих истиче се рад објављен у научном часопису међународног значаја (M24), који се бави управо тематиком обрађиваном у докторској дисертацији.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Јелене Марић доприноси развоју научне области *архитектура и урбанизам*.

Предмет дисертације је одабран са тежњом да српској научној и стручној јавности укаже на вишеструки значај отворених простора здравства за све кориснике здравствених комплекса, а чињеница да у је Србији ова тема са научног аспекта до сада слабо обрађивана говори у прилог изузетном значају и доприносу овог рада. Основни научни допринос истраживања јесте формирање аргументације на који начин и под којим условима, као и која својства отворених простора здравства могу позитивно да утичу на квалитет боравка различитих категорија корисника у здравственим комплексима. Такође, научни допринос представља и идентификација и дефиниција квалитета боравка у здравственим комплексима. Овај рад доприноси теоријама урбанизма, урбаног дизајна и пејзажне архитектуре, као и теоријама из домена психологије окружења, социјалне медицине и здравствене заштите, тиме што потврђује и проверава ова теоријска становишта и допуњује идентификоване недостатке досадашњих истраживања, приказане кроз проблем истраживања.

Један од доприноса јесте и формирање оригиналног и обједињујућег методолошког апарата и доследна примена квантитативних и квалитативних научних метода, темељан рад у прикупљању и обради грађе и релевантне документације везане за предмет рада, те аналитичан, прецизан и објективан приступ проблему који обрађује.

Практични допринос овог рада представља прикупљање и систематизација података, односно формирање информационе основе и могућност интегрисања резултата истраживања у стратешку и планску документацију. Такође, практични допринос рада представља и

формирање скупа препорука и смерница за унапређење, уређење и обликовање отворених простора здравства у циљу побољшања квалитета боравка у здравственим комплексима, за све групе корисника. Овај скуп препорука ослања се на сва претходна истраживања, допуњена и интерпретирана кроз резултате емпиријског истраживања спроведеног на нивоу три одабране студије случаја на територији Београда.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији је приказан јединствени приступ у анализи тематике отворених простора здравства. Резултати истраживања на адекватан начин одговарају постављеним хипотезама и истраживачким питањима.

Дисертација је проверена у односу на плагијаризам и оцењено је да је заступљеност неодговарајуће цитираних делова рада у минималном обиму (испод 5%) и да је дисертација самосталан, оригиналан научни рад, који представља резултат властитог и оригиналног истраживања.

Остварени научни резултати, који припадају теоријском и методолошком доприносу су универзално примењиви и упоредиви у ужем научном контексту и поменути дисциплинама. Примењивост и могућност провере резултата истраживања произилази из примене научно признатих метода и техника истраживања.

4.3. Верификација научних доприноса

Монографска студија / поглавље у књизи или рад у тематском зборнику међународног значаја (M14):

- В.Митровић, Ј.Марић, Т.Вуковић: Land use and master planning under the pressure of informal city growth: case study of Belgrade, међународна монографија: Klabs for sustainable & resilient environments, Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.

Рад у часописима међународног значаја верификованог посебном одлуком (M24)

- Zoran Đukanović, Jelena Marić, Francesca Giofre, Evaluation of Hospital Outdoor Spaces through Users Evaluation Analysis, Facta Universitatis, Vol.15, No 1, Special Issue, 2017, DOI 10.2298/FUACE161121005D, 073-084pp, ISSN 0354-4605 (Print), ISSN 2406-0806 (Online).

Радови у научном међународном часопису објављени у целини:

- Јелена Марић, Александра Ђукић: “Connecting Centre of Belgrade with Danube and Sava Riverfronts: to increase attractiveness”, у Periodica Polytechnica Architecture, [S.l.], 2017, ISSN 1789-3437. Available at: <<https://pp.bme.hu/ar/article/view/11754>, OnlineFirst (2017) paper 11754 <https://doi.org/10.3311/PPar.11754>
- Александра Ђукић, Јелена Марић: „Towards socially sustainable healthcare facilities – the role of evidence-based design in regeneration of existing hospitals in Serbia“, Procedia Environmental Sciences Volume 38, 2017, Elsevier, (стр. 256–263) ISSN: 1878-0296 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.proenv.2017.03.070>

Радови објављени у зборницима на међународним конференцијама (M33):

- Међународна научна конференција: „Places and Technologies 2018: keeping up with technologies to adapt cities for future challenges“, Београд, 26.-27. април 2018., у организацији Архитектонског факултета Универзитета у Београду и UrbanLaba-а. Уредници: Александра Крстић-Фурунџић, Ева Ваништа Лазаревић, Милена Вукмировић и Александра Ђукић. Рад са темом: Examination of creating a model of multinational and multicultural society – integration: advantages and disadvantages, коаутор са: Е. Ваништа Лазаревић и Д. Коматина.
- Међународна научна конференција: „Places and Technologies 2018: keeping up with technologies to adapt cities for future challenges“, Београд, 26.-27. април 2018., у организацији Архитектонског факултета Универзитета у Београду и UrbanLaba-а. Уредници: Александра Крстић-Фурунџић, Ева Ваништа Лазаревић, Милена Вукмировић и Александра Ђукић. Рад са темом: “Transformation of Identity of Savamala District in Belgrade“. Коаутор са А.Ђукић и Т. Радић. (стр.66-72) ISBN 978-86-7924-199-3. (M33)

- Међународна научна конференција: „ICIST 2017 – 7th International Conference on Information Society and Technology“, у организацији Информационог друштва Србије, Копаоник, 12. - 15. март 2017. Рад са темом: „M-health Applications as an Incentive for Increasing Physical Activity in Open Space“, у ICIST 2017 Volume 1, уредници: Здравковић Милан, Трајановић Мирослав, Коњовић Зора. Коаутор са А.Ђукић и Т.Радић. (стр.316-320) ISBN 978-86-85525-19-3 (M33)
- Међународна научна конференција: “REAL CORP 2016 – Smart me up!: How to become and how to stay smart city, and does this improve the quality of life?”, у организацији: CORP - Competence Center of Urban and Regional Planning и CEIT – Central European Institute of Technology, 22. - 24. јун, 2016, Хамбург, Немачка. Уредници зборника: M.Schrenk, V. Popovich, P. Zeile, P.Elisei, Clemens Beyer. Рад под називом: „Belgrade: Smart Solutions for Climate Change Challenges?“. Коаутор текста са А.Ђукић и А. Ступар. (стр.117-123) ISBN 978-3-9504173-0-2. (M33)
- Међународна научна конференција „СТЕПГРАД“, 7-9. децембра, 2016., Бањалука, у организацији Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета у Бањалуци. Рад под називом: „M-Health Applications as an Incentive for Increasing Physical Activity in Open Space“. Коаутор текста са А.Ђукић и Д. Алексићем. (стр. 221-229) ISBN 978-99976-663-3-8. (M33)
- Међународна научна конференција P. Places and Technologies 2015 Keeping up with technologies to make healthy places - Book of conference proceedings, Ljubljana: Faculty of Architecture, Belgrade, 2015, уредници Fikfak A., Vanista Lazarevic E., Fikfak N., Vukmirovic M. and Gabrijelcic, рад под називом: " Healthcare Design Revisited – New approaches to user – Centric, Efficient an effective design- Experiences of Military Medical Academy (MMA) In Belgrade - 3 decades after its famous design, коаутор са Vaništa Lazarević E. Vukmirović M., Radović G.
- Међународна научна конференција Real Corp 2015., Plan Together – Right Now – Overall. From Vision to Reality for Vibrant Cities and Regions, уредници Schrenk M., Popovich V., Peter Zeile P., Elisei P., Beyer C.Proceedings of 20th International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society, 5-7 May 2015, Ghent, Belgium. Рад под називом: “A New Tool for Assessment of Contextuality of Architecture”, коаутор са Vukmirovic M., Vanista Lazarevic E.,
- Међународна научна конференција „Natural resources protection through environmental protection“,2014, рад под називом: „Private nature guardians“, коаутор са Д.Фурунџић

Радови објављени у изводу у зборницима на међународним конференцијама (M34):

- 2017 International Scientific Conference: “BAB – Balkan Patterns in Urbanism and Architecture: Challenges“, organized by BAB (Balkan Architecture Biennale) and Faculty of Architecture University of Belgrade, 19-21 December 2017, Belgrade. Name of the work: „Spontaneous Planning Patterns In Belgrade, Serbia: Do We Need Planning?“. co-author with B.Mitrović i T. Vuković.
- Међународна научна конференција: „DOCONF - Facing Post-War Urban Heritage in Central and Eastern Europe“, у организацији Департмана за урбанистичко планирање и дизајн, Архитектонски факултет, Budapest University of Technology and Economics (BME), 6. - 7. октобар 2017, Будимпешта, Мађарска. Уредник: Мелинда Бенко. Рад са темом: Connecting Centre of Belgrade with Danube and Sava Riverfronts: to Increase Attractiveness. Коаутор са А.Ђукић (стр. 44-45) ISBN 978-963-313-271-5 (M34)
- Међународна научна конференција: „Places and Technologies 2016: Cognitive cities“ Београд, 14.-15. април 2016. Уредници зборника: Е. Ваништа-Лазаревић, М. Вукмировић, А. Крстић-Фурунџић, А. Ђукић. Рад под називом: „ The use of ICTs in evaluation of hospitals “. Коаутор текста са А.Ступар (стр. 761-769) ISBN 978-86-7924-161-0. (M33)

Радови објављени у зборницима на националним конференцијама (M63):

- Научна конференција са међународним учешћем: “Урбана безбедност и урбани развој”, у организацији Факултета за безбедност и Архитектонског факултета Универзитета у Београду 21. јун, Београд, 2017. Рад са називом: “Мogućност унапређења урбане безбедности отворених простора кроз трансформацију новобеоградских блокова”. Коаутор текста са А.Ђукић и Т. Радић. (стр. 41-44) ISBN 978-8680144-10-8.

Докторска дисертација је успешно прошла верификацију оригиналности.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе докторске дисертације кандидата Јелене Марић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом. Резултати научног истраживања у докторској дисертацији су изложени на целовит, јасан, документован и логички аргументован начин.

Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одабраном темом, и да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењени научни методи и научне хипотезе у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних и практичних доприноса и применљивости за будућа истраживања.

Кандидат Јелена Марић је овладала различитим теоријским основама и методолошким приступима научног истраживања и показала способност да доследно спроведе самостално научно истраживање, као и да његове сегменте уобличи у научне радове које је представила радовима у међународним часописима и монографијама и учешћем на међународним конференцијама. Комисија посебно истиче научни допринос дисертације у области архитектуре и урбанизма, иновативне резултате у домену теоријског и методолошког научног доприноса и могућност примене истраживања у пракси.

Имајући у виду целокупан научно-истраживачки опус кандидата, садржај докторске дисертације и оцене изнете у овом Извештају, Комисија доноси позитивно мишљење о докторској дисертацији у целини и закључује да дисертација садржи значајан допринос у области архитектуре и урбанизма, и са задовољством предлаже Научно-наставном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом „Отворени простори као чиниоци квалитета боравка у здравственим комплексима“ кандидаткиње Јелене Марић прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области техничких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 08.06.2020. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

.....
проф. др Владан Токић
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, ментор

.....
в. проф. др Зоран Ђукановић
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
в. проф. др Јелена Живковић
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
в. проф. др Бисерка Митровић
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
бригадни генерал проф. др Драган Динчић,
Универзитет одбране, Војномедицинска Академија